

TIBBIYOT ETIKASI

O.R.Parpiyeva

Central Asian Medical University dotsent v.b.,

O.Ro'ziboyeva, D.Nazarova, M.Jumaboyeva

Central Asian Medical University talabalari.

Farg'ona, O'zbekiston.

e.mail: parpieva.odinahon@yandex.ru,

ORCID: 0000-0001-6223-103X

Annotatsiya: Professional tibbiy etikada insonparvarlik tamoyili boshlang'ich nuqta sifatida qaralishi kerak. Tibbiyot inson taqdiri, uning salomatligi va hayoti bilan chambarchas bog'liqdir. Demak, shifokorning etikaviy xislatiga insonparvarlik tushunchasi bilan to'liq aniqlangan maxsus talablar qo'yiladi. Gumanizmsiz tibbiyot umuman o'z ma'nosini yo'qotadi, chunki unda uning ilmiy tamoyillari tibbiyotning asosiy maqsadi insonga xizmat qilish bilan to'qnashadi. Insonparvarlik – tibbiyotning etikaviy asosidir.

Kalit so'zlar: tibbiy etika, shifokor va bemor, insonparvarlik, ma'naviy-axloqiy me'yorlar, "Gippokrat qasamyodi", amaliy etika,

Tibbiy etika - axloqiy bilimlar sohasi bo'lib, uning predmeti insonning jismoniy va ruhiy salomatligini tiklash uchun shifokor va bemorning o'zaro munosabatlari tamoyillarini o'rganishdir. Shunday qilib, munosabat sub'ektlari teng bo'lmagan holatda. Bemor yordam umidida o'z hayotini shifokorga ishonadi. Tibbiyot etikasi bemorga imkon qadar sog'ligini tiklashga yordam berish uchun kasbiy bilim va axloqiy vijddan foydalanishni talab qiladi. Insonparvarlik shifokorning kasbiy yaroqliligining asosiy tamoyillaridan biridir. Insonning salomatligi va hayoti uning malakasi, insoniyligi, boshqalarga munosabati va umuman tibbiyotning insoniyligiga bog'liq.

Shifokorning o'z kasbining ma'naviy-axloqiy me'yorlariga rioya qilish, har doim va hamma joyda birinchi navbatda bemor manfaatlarini hisobga olib, millati va diniy mansubligi, ijtimoiy mavqeidan qat'i nazar, yordamga kelishiga tantanali va'da bergani bejiz emas, siyosiy qarashlari "Gippokrat qasamyodi" deb nomlangan. Tibbiyot etikasi shifokordan qiyinchilikdan qat'i nazar, bemorni davolash yoki uning dardini yengillashtirish uchun barcha sa'y-harakatlarini, kerak bo'lsa, o'z manfaatlarini ko'zlab tayyor bo'lishini talab qiladi.

Tibbiy etikaning murakkab, og'riqli masalalaridan biri (asosan shifokorlarning o'zlari tomonidan ishlab chiqilgan va tibbiy deontologiya deb ataladi) shifokor va bemorning ochiqligi darajasi: bemorga uning ahvoli, kasallikning davolab bo'lmashligi haqida haqiqatni aytish kerak, fojiali oqibatning muqarrarligi va boshqalar.

Tibbiyot etikasidan beri turli mamlakatlar mahalliy milliy-madaniy an'analarning kuchli ta'siri ostida shakllangan, bu savollarga javoblar ham juda xilma-xildir. Misol uchun, jamiyatimizda shifokor bemorga uning dahshatli kasalligi, o'lim muqarrarligi haqida gapirmasligi kerak, degan umumiy qabul qilingan. Aksincha, shifokor insonning jismoniy azobiga ruhiy azob-uqubatlarni qo'shmaslik uchun tiklanishga bo'lgan ishonchni har tomonlama qo'llab-quvvatlashga majburdir.

Ba'zi G'arb mamlakatlarida shifokor bemorga uning sog'lig'i haqida to'liq haqiqatni, shu jumladan o'lim ehtimoli va bemorning butun dunyoviy ishlarini yakunlashi uchun vaqtini aytishi shart: merosni tasarruf etish, qarzni to'lash, oilaga g'amxo'rlik qilish, muqarrarga tayyorgarlik ko'rish, agar u mo'min bo'lsa, diniy marosimlarni bajarish va h.k.

XX asrning ikkinchi yarmida transplantologiya, irsiy diagnostika, irsiy injeneriya va klonlash rivojlana boshladi. Tibbiyot texnikasi o'z rivojlanishida shunday daraja yetdiki, vrach ilgari o'lishi muqarrar bo'lgan bemorlarning hayotini endilikda sun'iy ravishda saqlab tura oladi. Texnika sohasidagi yutuqlar bemorlar, o'lim to'shagida yotganlar va nogironlarning huquqlarini yuridik jihatdan asoslashning yangi-yangi shakllari va usullari paydo bo'lishiga olib kelmoqda. Etikaning boshqa muammolardagi ishtiroki ham kengaydi – siyosatchilar o'z faoliyatida etika qoidalariga tobora ko'proq tayanmoqdalar, jamoatchilik biznes va reklama ustidan etik nazoratni o'rnatishni talab etmoqda, ekologiya esa atrof-muhit bilan munosabatlarni tartibga solishda etika qoidalariga rioya etish zarurligini ko'rsatmoqda.

Amaliy etika keng ma'noda etikaning alohida turidir, chunki u axloq muammolari haqida yangicha tushuncha beradi, mazkur muammolarga yangicha yondashuvlarni amalga oshiradi. Har bir insonga tegishli bo'lgan dolzarb muammolarni tadqiq qilish jarayonida etika tamomila boshqa fanga aylanib boradi. Odamlar o'rtasidagi munosabatlarning qonunlari, etikaning muammolari doirasi o'zgardi – endilikda u ijtimoiy va siyosiy masalalardan ham ko'ra ko'proq tibbiyot, biologiya va ekologiya masalalari bilan qiziqmoqda.

Amaliy etika globalizm nuqtai nazaridan, shu jumladan insoniyat hayoti va tiriklikka real xavf tahdid solishi, tibbiy xizmat ko'rsatish va ekologiya sohasida insonning ajralmas huquqlariga daxl etish xavfi tug'ilishi natijasida yuzaga keladi. "Etikasiz" ish tutish, axloq masalalarini chetga surishga harakat qilingan joylarda

inson hayoti uchun yangi xavf tug'iladi. Inson manfaatlarini himoya qilish, uning qadr-qimmatini haqida eslatish zarurati amaliy etika yuzaga kelishining umumiy sababidir. Bioetika tibbiyot etikasidan qanday farqqilsa, amaliy etika ham an'anaviy etikadan shunday farqqiladi. Etikaning normativligini odob-axloq o'rgatish, axloqni targ'ib qilish bilan adashtirmaslik kerak. Etikaning me'yoriy dasturlari tajribaga va mantiqqa tayanadi. Hozirgi zamon etikasi sotsiologiya, psixologiya singari fanlarga tayanadi va tegishli axloq sotsiologiyasi yoki axloq psixologiyasi vazifasini bajaradi. Nihoyat, amaliy etika mumkin qadar muayyanlashtirishga va amaliyot bilan qo'shilishga intilish bilan tavsiflanadi.

Shifokorning barcha faoliyatining asosi mashhur Gippokrat tamoyili bo'lishi kerak: "Zarar qilmang!" Faqat shu tamoyilga asoslanib, shifokor bemor bilan o'z munosabatlarini qurishi mumkin, bu do'stona, ishonchli, hurmatli bo'lishi kerak, chunki bemorning ruhiy holati ham davolash jarayonining muvaffaqiyati va samaradorligida juda muhim omil hisoblanadi.

Zamonaviy jamiyatda insonning eng muhim fazilatlaridan biri, shuningdek, yuqori malakali mutaxassisni tarbiyalashning asosiy tarkibiy qismi bu uning kasbiy mahorati bo'lib, u kasbiy etika tushunchasi bilan uzviy bog'liqdir.

Demak, etika axloq va axloq masalalarini o'rganuvchi falsafiy fan deb ataladi. Kasbiy etika kontseptsiyasiga to'xtaladigan bo'lsak, birinchi navbatda, u inson hayoti, sog'ligi va erkinligini himoya qiladigan kasblar: tibbiyot, huquqshunoslik va pedagogikada rivojlanganligini ta'kidlash kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Parpiyeva, O. R., G'ofurjonov, D., & Xayrilloyev, X. (2023). BIOETIKA O'RGANADIGAN ASOSIY MUAMMOLAR. *Scientific Impulse*, 1(7), 508-511.
2. Parpiyeva, O. R. (2019). PSYCHOLOGY OF PATIENTS WITH ONCOLOGICAL DISEASES. *Theoretical & Applied Science*, (6), 642-645.
3. Parpiyeva, O. R. (2023). THE IMPORTANCE OF THE NURSE'S ACTIVITY IN CARRYING OUT PATRONAGE OF ONCOLOGICAL PATIENTS. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(8), 53-56.
4. Парпиева, О. Р., & Хайрилроев, Х. И. (2023). ОНКОЛОГИК БЕМОРЛАР ПАТРОНАЖИНИ ОЛИБ БОРИШДА ТИББИЁТ ХОДИМЛАРИ ФАОЛИЯТИНИНГ АҲАМИЯТИ. *Scientific Impulse*, 1(10), 936-940.
5. Parpiyeva, O., Xayrilloyev, X., & G'ofurjonov, D. (2023). ONKOLOGIK KASALLIKLARDA BEMORLAR RUHIYATIDAGI O'ZGARISHLAR VA

DEONTOLOGIYA. *Евразийский журнал медицинских и естественных наук*, 3(5), 117-122.

